

In zijn boek 'Het dagelijkse leven in een middeleeuwse stad' beschrijft Raymond Van Uytven het vijftiende-eeuwse Leuven. Met haar twintigduizend inwoners was de stad op dat moment niet alleen de hoofdstad van het hertogdom Brabant, maar ook een belangrijke handelsplaats. Schepen brachten wol aan uit Engeland en kuddes varkens werden vanuit Noord-Frankrijk naar Leuven gedreven. De kwaliteitsproducten van de Leuvense luxe-industrie, zoals de bekende wandtapijten, vonden niet alleen afzet in eigen stad, maar in de hele regio. Op de talrijke markten verspreid door Leuven werden de intermediaire en afgewerkte producten verhandeld. Zo bestonden er binnen de muren van de stad afzonderlijke markten voor gevogelte, vis, vee, hooi, kolen, kalk en hout. De verkopers van andere goederen hadden hun vaste stek op de huidige Oude Markt.

Het komen en gaan van zoveel handelaars bracht een nevenindustrie op gang. Geldwisselaars, wijntaverniers, herbergiers en restauranthouders deden gouden zaken aan al die mensen die slechts even in de stad verbleven. Ook het stadsbestuur pikte een graantje mee. Voor elke kar die door de stadspoorten kwam hief men tol. De stad en haar bewoners betaalden echter ook een prijs voor al deze activiteiten. Straten moesten bijvoorbeeld voortdurend hersteld worden, omdat ze het gewicht van de karren niet konden dragen. In de donkere steegjes rond de Oude Markt en in de inhammen van de talrijke kerken hadden de bewoners bovendien last van illegale afvalstort en wildplassen.

Leuven was ook een centrale plaats op het vlak van dienstverlening. In de stad leefden talloze functionarissen en secretarissen die werkten voor de stad, de vorst of de bisschop. Er was ook een infirmerie en een leprozerie voor de verzorging van melaatsen en andere noodlijdenden. Daarnaast kwam er in 1425 een universiteit, de eerste in de Lage Landen. Hoewel studenten en professoren verplicht waren om het Leuvense grondgebied te bewonen, hadden ze niet dezelfde rechten en plichten als de gewone Leuvenaars. De rector had bijvoorbeeld alle burgerlijke en strafrechtelijke bevoegdheid over de studenten. In de begindagen genoten academici bovendien een belastingvrijstelling als ze hun brood, bier, wijn en andere waren buiten de stad aankochten. Later betaalde de stad de helft van de belasting op bier terug. Voor een deel verklaart dit de groei van de Leuvense brouwnijverheid, denk aan Stella Artois, maar ook in de stad zelf brachten de studenten leven in de brouwerij. Toen bleek dat strenge straffen voor nachtlawaai of baldadigheden tegen burgers niet volstonden, werd een avondklok ingesteld voor nachtbrakende studenten.

De binnenstad van Leuven was ook een plaats voor vertier. Rondtrekkende muzikanten, poppenspelers, vertellers, dierentemmers en gevelklimmers deden de stad geregeld aan. Schuttersgilden van buiten de stad dongen mee naar de hoofdprijs in interstedelijke schutterstoernooien. Het gebeurde ook dat een centraal plein op kosten van de stad met zand en mest werd bedekt zodat er een steekspel of een toernooi voor ridders georganiseerd kon worden. Vaak ging dat gepaard met een feestmaal en een bal. Populairder nog was het varkenslaan op de vooravond van een processie. Binnen een omheining mocht een aantal blinden, die van overal waren toegestroomd, een losgelaten varken proberen neer te meppen. De winnaar kreeg het varken mee naar huis.

In dit themanummer zal AGORA zich richten op het gebruik van de stedelijke ruimte door mensen die niet in de stad zelf wonen. Dat dit alles behalve een nieuw fenomeen is, blijkt uit het bovenstaande. Ook in de middeleeuwen werden plaatsen in de stad opgeëist door

niet-bewoners. Toch is een studie naar de 'verovering' van gebouwen, straten en pleinen in de stad door gebruikers nu relevanter dan ooit. Processen als suburbanisatie, concurrentie tussen steden, de uitbreiding van de vrije tijd en de hoge vlucht die het toerisme heeft genomen zorgen er immers voor dat er steeds meer gebruikers zijn in een stad. Verschillende bijdragen in dit nummer geven bovendien aan dat deze groep erg divers is en hun belangen vaak in conflict komen met die van de stadsbewoners.

In het variagedeelte van deze AGORA zijn drie artikelen opgenomen. Leeke Reinders legt uit hoe maatschappelijke tegenstellingen in rapteksten worden weerspiegeld. Hij deed onderzoek in Sarcelles, een van de Franse banlieues waar vorig jaar rellen uitbraken. Edwin van der Schoot schreef zijn scriptie over de historische ontwikkeling van de Groningse en Drentse Veenkoloniën. Hij beschouwt de geschiedenis in het licht van Wallersteins wereldsysteembenadering. Tot slot schrijven Carolien Speller, Peter Pol en Giuliano Mingardo over de veiligheidsparadox en analyseren het veiligheidsbeleid van Rotterdam en Den Haag. Hun artikel is te beschouwen als een opmaat tot de speciale variaselectie in het eerstvolgende nummer, die als een follow-up van ons nummer over terrorisme (2006, 1) gezien kan worden.

Redactie AGORA

Foto omslag: Lomme Devriendt

